

Po 1¹/₂urnem posvetovanju je izreklo upravno sodišče razsodbo, s katero je uničilo napadani odločbi kot nezakoniti.

V razlogih je izreklo upravno sodišče važno načelo, da državni šolski zakon, ki je bil izdan za vso državo, ne potrebuje za svojo veljavnost posebnega izvršilnega zakona ter da velja sam obsebi tudi za Trst. § 59., ki določa, da se ima povsod ustanoviti ljudska šola, kjer taka šola ne obstoji, velja torej tudi za Trst ter je imelo namestništvo razsojati o zahtevi prositeljev na podlagi tega § v zvezi s členom 19. osnovnih državnih zakonov po analogiji z drugimi podobnimi zakoni in z ozirom na posebne razmere, v prvi vrsti na težavo dohoda do okoliških šol in na prostor v bližnjih okoliških šolah, s katerimi vprašani se namestništvo ni pečalo, kakor bi se moralo pečati!

Na trnjevi poti do narodne šole v Trstu so torej tržaški Slovenci dosegli neprecenljiv uspeh. Upravno sodišče je izreklo svojo razsodbo, ki pomenja ostro obsodbo krivičnega in nezakonitega postopanja tržaškega namestništva in za njim stoječega ministrstva!

Ta boj je trajal dvajset dolgih let, kar je pač preznačilno za naše razmere!

Trud dr. Gregorina, njegovo na neovržno logiko in poznavanje dotičnih šolskih zakonov opirajoče se dokazovanje o krivičnih nazorih političnih oblastev sta izvojevala sijajno zmago nad očitim sovraštvom naših narodnih nasprotnikov in nad le predobro znanim sovraštvom avstrijske birokracije nasproti slovenskim kulturnim željam in potrebam. Šele dr. Gregorin je na podlagi natančnega statističnega materiala opozoril na načelno razliko v Trstu med mestnimi in okoliškimi šolami in je dokazal nepobitno in z zakonom v roki, da je to krivica in le posledica šovinizma na italijanski, a očitne nedobrohotnosti na vladni strani, ako se mestnim Slovincem odreka šola in ako bi jih hoteli goniti v okoliške šole. V veliko zadoščenje mora biti dr. Gregorinu, da je upravno sodišče, ta najvišji forum v državi, s svojo razsodbo sankcioniralo tisto stališče, ki ga je dr. Gregorin zastopal od prvega začetka. A poleg tega je tudi državno sodišče izrečno pribilo v svoji razsodbi kako krivično znajo avstrijske oblasti tolmačiti državne temeljne zakone, kadar gre za slovensko stvar!

Že v tem samem konstatiranju je za tržaške Slovence moralen uspeh. Ali tudi in merito jim je izvojeval dr. Gregorin važen uspeh, ki jih je izdatno približal k smotru.

Upravno sodišče je zavrglo razloge, s katerimi sta magistrat in vlada odrekala šolo, in to je gotov uspeh, časten in lep!

Sedaj morajo tržaški Slovenci začeti iznova. Ali po razsodbi upravnega sodišča so odstranjene največje ovire in sedaj je tržaških Slovencev razmerno lahka naloga le ta, da v zmislu § 59. drž. šolskega zakona dokažejo predpisano petletno število otrok.

A ni le vztrajnim in idealno-narodnim slovenskim Tržičanom olajšana naloga, ampak tudi za vlado je situacija glede na to šolsko vprašanje popolnoma izpremenjena. Ona ima sedaj svobodno roko in jako lahka nalogo, ker ji ni treba več gledati na drugo, nego na razsodbo najvišje inštanice, ki ji jasno kaže pot, po kateri ima hoditi. Ona ima sedaj stvar v rokah. Čim so Tržičani dokazali od zakona zahtevano število otrok, vladni odlok sploh ne more biti drugi, nego da ukaže magistratu tržaškemu ustanovitev potrebnega števila slovenskih šol!

Novi namestnik princ Hohenlohe pa ima tu lepo priliko, da pokaže, v koliko je opravičen glas o njegovi veliki pravicoljubnosti in nepristranosti!

Isti smotri.

Nižjeavstrijski deželni zbor je ravnokar sprejel dva jako značilna predloga.

Prvi predlog se tiče razširjenja meščanskih šol iz treh razredov na štiri; drugi predlog se pa tiče poldnevnega pouka na ljudskih šolah.

Prvi predlog se torej tiče razširjanja meščanskih šol. Kakor znano, je naučno ministrstvo dovolilo, oziroma odredilo, da naj se trirazredne meščanske šole razširijo v štiri-razredne. Imenovani deželni zbor je v svoji večini zavrgel stavljeni predlog pač pa sprejel predlog, da naj ostane meščanska šola na isti stopnji kakor je sedaj. — Argumenti, ki so jih navajali proti razširjanju meščanskih šol, so bili gorostasni, lahko bi jih imenovali naravnost smešne. Med drugim so tudi poudarjali, čemu naj se razširjajo meščanske šole, ko še ljudske šole ne dosežajo svoje naloge! Ali glavna ost je bila pa pač obrnjena proti onemu učiteljstvu, ki stoji v naprednem taboru in ki noče kloniti tilnika Luegerjevi komandi. Seveda, kar je izobraženejšega učiteljstva — in med temi je do 90% usposobljenih za meščanske šole — stoji v naprednem taboru, ostali duševni omejevalci pa hite slepo čez drn in strn za Luegerjevo gardo. In — »maščevanje je sladko.«

Na Nižjeavstrijskem primanjkuje zaradi antisemitske gonje in zavoljo slabega gmotnega položaja ravnotako učiteljstva kakor na Kranjskem.

Deželnozborni večini je to pomanjkanje kaj dobro došlo. Ker se je pričelo tudi na Nižjeavstrijskem daniti in se že porajajo znaki, ki prete zatemniti »vzor-katolika« dr. Luegerja, je prišel Luegerjeva desna roka, znani prijatelj ljudskega učiteljstva dr. Gessmann, do sklepa, da se mora ljudstvo vzdržati na čim nižji stopnji izobrazbe ker le tedaj se bo brezpogojno vdajalo Luegerju, Gessmannu in drugim političnim pobožnjakom.

Zato se glasi njih zahteva, da naj se na vseh onih večrazrednicah, kjer primanjkuje učiteljev, uvede poldnevni pouk, a za ta pouk se nagradi učiteljstvo posebej!

Dr. Gessmann je s tem predlogom dognal dvojno. Prvič ostane preprosto ljudstvo na oni stopnji izobrazbe, na kateri jo želi imeti ravno stranka, kjer dominuje trojica Lueger-Gessmann-Scheicher in drugič se s tem zopet zavleče regulacija učiteljskih plač, zakaj te se boji antisemitska stranka bolj kakor pes palice, dobro vedoč, da izgubi takoj zaslonbo še v onem delu učiteljstva, kjer jo sedaj ima, kakor hitro uredi finančno njih stanje.

In to so jako značilni simptomi!

Kakor znano, ima v deželi Nižjeavstriji ogromno večino ravno antisemitska stranka, ki je pravapravcata zastopnica internacionalnega klerikalizma v civilni opravi. In Lueger, vzor našim klerikalcem, se klanja popolnoma istemu mamonu, kakor naši klerikalci; zasleduje popolnoma iste smotre kakor naši klerikalci, ne samo kar se tiče gospodarskih teženj, temveč tudi, kar se tiče šolstva sploh.

In temu se ne smemo čuditi! Klerikalizem je v svojem delovanju dosleden in dosleden mora tudi biti, ako hoče do-

seči oni smoter, ki ga je napisal na svoj prapor. Suprema lex je pač ta, da stremi po gospodstvu v vseh stvareh, kjer pa tega ni, pa kriči, kakor je nekoč Rokitsansky zaklical škofom v gosposki zbornici: »Die Kirche hat das Eigentümliche, daß sie nach Herrschaft strebt und sich für verfolgt hält, wo sie nicht herrschen darf.«

Da se nam pa ne bo očitalo, da so le fraze, kar trdimo glede sličnosti delovanja antisemitske recte klerikalne stranke na Nižjeavstrijskem in slovenske klerikalne stranke, hočemo navesti le nekaj primerov v dokaz.

Kakor hujska antisemitska nižjeavstrijska stranka med preprostim ljudstvom proti učiteljstvu, ravnotako zvesto jo posnema slovenska klerikalna stranka.

Kakor se krčevito brani Luegerjeva stranka povišati učiteljstvu plače, takisto dela naša klerikalna stranka. Zakaj, ko bi ji bilo do izboljšanja, bi gotovo takih dvoreznic predlogov ne sprejemala in takisto bi slednja ne stavila tako otročje naivnih predlogov v kranjskem dež. zboru, kakor jih je stavila glede tepenega kadetka ter s tem ne zadržavala rednega funkcioniranja deželnega zbora. Kranjska klerikalna stranka dobro ve, da s takimi abotnimi nujnimi predlogi, kakršna sta bila ravno onadva o streljanju v kazino in o klofutanju mlečnozobega kadetka, ne bo pomagano ne slovenski narodnosti ne učiteljstvu, za katero je ubogi Šuklje toliko noči prebdel, ko je pisal v potu svojega obraza znane vodene članke, še manj pa kranjskemu kmetu, ki čaka težkega srca rešitve iz svojega bednega stanja. V kalnem je dobro ribariti.

In kar stremi doseči antisemitska dunajska stranka glede šolstva, o tem že čvrče klerikalni vrabci po vseh slovenskih slamnatih strehah. Spomnimo se le predloga starega Pfeiferja o poldnevem pouku in njegovih zagovornikov. In kje so vsi oni članki, ki so zagledali ravno v tem predmetu beli dan v slovenskih klerikalnih listih in lističih. Navajamo le nekaj najkarakterističnejših odlomkov člankov, ki jih je objavljala klerikalna »Slovenec« l. 1902. pod firmo: »Učitelji in šola na kmetih.« V št. 268. se zahteva od ljudske šole:

1. Da se otroci nauče gladko brati, pisati in za vsakdanjo potrebo računati. To je namen ljudske šole na kmetih v splošno. Ako to doseže, je položen temelj za nadaljno naobrazbo, ki si jo dobi vsak zase po knjigah ali drugih pripomočkih v svojem poklicu.

Da bi pa ljudska šola bila nekaka vežbalnica za slovnico, zemljepisje itd., pa nikakor ne smatramo za potrebno. — Pač pa smatramo za jako važno, da ima vsaka šola ali svojo knjižnico, če pa to ni povsod mogoče, naj pa ima vsaka župnija svoje izobraževalno društvo, ki je spojeno s knjižnico, katero naj po previdnosti šolskih činiteljev uporablja odrasleja mladina, ki je še v šoli ali pa iz šole izstopila.

2. Ker so otroci različno nadarjeni in različne pridnosti, zato se pa nam zdi napačno, da se otroke, ki so že vso šolsko materijo temeljito predelali in že vse dobro znajo, drži toliko časa v šoli, kakor zahteva sedanji splošni zakon. Kdor se je naučil vsega dobro v štirih letih, tega se naj pusti prej iz vsakdanje šole in se ga sili le še v ponavljajno šolo.

Oni učenci pa, ki iz zanikrnosti ali iz drugih vzrokov ne napredujejo, se pa naj drže v šoli 6 ali pa še več let. Na tak način bi se marljivost otrok zelo pospešila in starši bi se zelo brigali doma, da se otrok uči, ako bi vedeli, da

ako otrok napreduje, bo tudi za domačo pomoč prej šole prost. —

Torej v ti kratki zahtevi pač kristalizovana takozvana »Rottenhann'sche Weisheit der Schulgesetzgebung« iz leta 1805., ki veli: »Die Masse der Schüler sollte nur solche Begriffe erhalten, welche sie in ihren Arbeiten nicht stören und mit ihrem Zustande nicht unzufrieden machen — die Tendenz, herzlich gute und lenksame Menschen herauszubilden.«

To je: Napravimo šole z enostransko zanikrno vzgojo, z vzgojo, ki bo skrbela za narastek — klerikalnih hlapcev!

△

Pisarna

za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer.

XXII.

Zadnjič, v XXI. receptu napovedano razsodbo upravnega sodišča v zadevi nekompetenčnega stanovanja šolskega vodje, podavam sedaj doslovno v strogem slovenskem prevodu tako, kakor jo je deželni šolski svet štajerski okrajnim šolskim svetom l. 1901. razglasil, namreč:

C. kr. deželni šolski svet štajerski.

V Gradcu, dne 23. septembra 1901, šte. 7855.

Z razsodbo c. kr. ministrstva za uk in bogočastje z dne 22. maja 1900, šte. 11700, je bila neka šolska občina po § 29. zakona z dne 4. februarja 1870, komad 17. deželnega zakonika, za dolžno spoznana, da mora svojemu šolskemu vodji, ki se je zaradi pomanjkanja zakonitim zahtevam primerne stanovanja nahajal na dopustu, plačati 25% stanarinske odškodnine.

V pritožbi, ki jo je vložil dotični krajni šolski svet proti ministrski razsodbi pri upravnem sodišču, se je med drugim ugovarjalo tudi sledeče:

»Ministrska razsodba tudi v gmotnem oziru ni izpričana, zakaj z njo se je priznala šolskemu vodji stanarinska odškodnina za ves čas njegovega nameščenja brez ozira na to, ali je on tu svojo službo opravljal ali ne. Stanarina naj bi šolskemu vodji ne nujala odškodnine zato, ker ne dobi kompetenčnega stanovanja, temveč ona ga naj spravi v položaj, da si lahko oskrbi takšno stanovanje. Ako pa se ta namen, kakor je v našem slučaju res, s stanarinsko odškodnino ne da doseči, ker v kraju kompetenčnega stanovanja sploh najti ni, tedaj se mora takšno stanovanje oskrbeti na drug način.

To bi se doseglo z odstranitvijo pomanjkljivosti sedanjega stanovanja, ki se po strokovnem mnenju z dne 12. julija 1899 dado odpraviti.«

Na to ugovarjanje je upravno sodišče v svoji razsodbi z dne 28. junija 1901., šte. 5149, s katero je ono vso pritožbo kot v vseh ozirih neutemeljeno zavrnilo, opomnilo sledeče:

»Po jasnem besedilu zgoraj naštetih zakonov določbe doseže šolski vodja že s samim imenovanjem pravico do stanovanja, ki mora biti takšno, kakor ga označuje zakonova določba, oziroma, če takega stanovanja ni dobiti, do stanarinske odškodnine, ki je označena v zakonu.

Ta pravica traja v posameznem slučaju najmanj tako dolgo, dokler ni dotični šolski vodja odstavljen na zakonit način s svojega službenega mesta.